

של המזרח התיכון. הוא היה עורך הירחון "מידל איסטרן אפירס" באמריקה, לימד באוניברסיטאות בארה"ב ותקופת-מה גם באוניברסיטת תל-אביב, בה היה מרצה וחוקר-אורח במכון-שילוח לחקר המזרח התיכון.

כאמור, מביא הספר היסטוריה של הנפט באזורנו, על גילוי מקורותיו והתמרונים והסיכסוכים שברקע של קבלת הזכויות לניצולו. בתחילתו נסקרות ההתחלות של תעשיית הנפט באיראן על רקע המצב המדיני הכללי בה ערב מלחמת-העולם הראשונה ובין שתי מלחמות-העולם, ההלאמות בתקופה שלאחר מלחמת-העולם השניה, הקמת הקונסורציום הבינלאומי לשיווק הנפט האיראני ועד לשנות ה-70. הפרקים הבאים דנים בעיראק, ערב הסעודית, בחריין, כוויית ויתר הנסיכויות של המפרץ הפרסי, וכן בנפט שבארצות שממזרח לים התיכון. החלק האחרון דן בבעיות אזוריות כלליות: הקונגרסים הערביים לנפט, ארגון המדינות הערביות נפט (אופ"ק), ארגון המדינות הערביות המיצאות נפט, תפקיד הנפט של המזרח התיכון במדיניות הבינלאומית, התחרות בין המעצמות על הנפט באזור, והסיכויים לעיד. בסיומו ניתנת ביבליוגרפיה נרחבת. אין בספר פרק על לוב (כשנכתב לראשונה לא ציפו שיהיה בה נפט), וכן אין בו פרק על אלג'יריה, אך הפרקים העוסקים באזור כולו דנים גם בהן.

בתחזיות שבסוף הספר, שנכתבו בסוף 1972, הביא המתבר בחשבון גם מה שאמנם קרה שנה לאחר-מכן, אך לא הוא ולא אחרים לא ציפו שהדברים יתפתחו מהרה כל-כך, בלא שיסיפק העולם המערבי המתועש להתכונן לכך ולדאוג למקורות אנרגיה אלטרנטיביים אחרים.

זהו ספר מעניין וחשוב כרקע והסבר להרבה מן המתרחש בימים אלה. הוא כתוב בצורה תיאורית קלה שהודות לה יכול גם מי שאינו איש-מקצוע להיכנס לסבך הגדול של עולם הנפט, ועם זה הוא שומר על רמה מדעית גבוהה.

י.א.

ולו בראשי-פרקים, במיכניזם של מדיניות-החוץ האמריקאית, ואין סקירה על הקבוצות המרכזיות המשפיעות על עיצובה. יזהר סוקר את היחסים בין שלושת הגורמים המנויים למעלה בארבע תקופות-הזמן (1947—1956; 1957—1958; 1967—1959, י"ד ני 1967—?) בהן היתה המגמה העיקרית התערבות פעילה גוברת-והולכת-עקיפה וישראל-של הממשל האמריקאי בנעשה ב-מזרח התיכון, בד-בבד עם חדירה מעמיקה-והולכת של ברית-המועצות לאזור. הפרק האחרון כולל הערכות שהתבדו מאז. כך, למשל, סבור יזהר כי לאחר יוני 1967 נוצר מיתון בין הניגודים הקיימים בין שלושת הגורמים לכניסת ארה"ב לזירת המזרח התיכון ולכן הגיע "עידן המו"מ" במזרח התיכון. הפרק הדין במדיניות מימשלו של הנשיא ניקסון מאכזב מאד. אעיר לבסוף כי הנספח, המכיל 21 תעודות מקוריות, הוא תוספת חשובה ומועילה.

ש.י.

המזרח התיכון, נפט ומעצמות

הספר שלפנינו דן בנפט במזרח התיכון, תולדות הפקתו, במאבק עליו בין המעצמות, חברות הנפט ומדינות האזור, ובנושאים אחרים הקשורים לנפט באזורנו. זוהי מהדורה שלישית של ספר שיצא לאור לפני שנים, כשהיה הנפט נושא מרכזי פחות מאשר בימינו, אך בגלל החידושים, ההשלמות והשינויים שבו אפשר בהחלט להתייחס אליו כאל ספר חדש. הספר מגיע עד לסוף שנת 1971, ופרקים רבים בו גם עד אמצע שנת 1972, אך מאז חלה בנושא זה התפתחות שבגללה התיישנו דברים רבים, גם כאלה המופיעים בספר זה.

המתבר עוסק זה שנים בכתיבה על המזרח התיכון בכללו ועל הנפט בו במיוחד, והוא מן המומחים המעטים בעולם שהתמחו בנפט

* Benjamin Shwadran: *The Middle East, Oil and the Great Powers*; Israel Universities Press, Jerusalem, 1973; 630 pp.